

Nominering till Guldspaden 2005

Inbrottsbluffen – *Dom från andra sidan*

*- Respekten för andras egendom är minimal, ännu mindre är den hos dom som kommer från andra sidan, säger en polischef i ett område nära Estlandsfärjan.
Han är övertygad om att villainbrotten blir fler och att ökningen beror på öststatsligor vilket han gärna berättar för journalister. Han och hans kollegor stoppar och kontrollerar baltregistrerade bilar. Men inget stöldgods hittas, ingen balt grips...*

På mina kollegors begäran nominerar jag min granskning av hur inbrottsstatistik använts på ett mycket snedvridet sätt av polis och media. Den visar hur en så kallad inbrottsvåg baserad på fördomar gjort sig allmänt känd och till och med blivit flitigt citerad i media trots att den faktiska statistiken pekar åt rakt motsatt håll.

Det här visar på hur poliser ofta uttalar sig utan fog men också på ett stort och mycket allvarligt problem inom svensk journalistik. Artikel efter artikel säger en och samma sak och citerar samma personer, trots att verkligheten ser rakt motsatt ut – och detta kan fortgå så till den milda grad att det uppstår en allmän sanning som är falsk, men som kan fortleva som en allmän sanning tack vara media och jakten på rafflande nyheter.

Vänliga hälsningar

Daniel Velasco

Arbetsbeskrivning - inbrottsbluffen

1. Vilka deltog i arbetet?

Jag, Daniel Velasco, stod för idé, research, intervjuer och redigering. När det gäller själva dokumentären hjälpte Ylva Lindgren till med redigering som realisatör.

2. Var publicerades jobbet?

Sveriges Radio P1. Dokumentären "Dom från andra sidan" sändes av Dokumentärredaktionen i P1. Nyhetsinslagen sändes i Ekot och ett reportage på temat i P1-morgon. Dessutom hölls en debatt i P1-morgon om mediernas spridning av missvisande nyheter.

3. När publicerades/sändes bidraget?

Nyhetsinslag och reportage i P1 morgon sändes 23 februari 2005. Dokumentären "Dom från andra sidan" sändes första gången 26 februari 2005. Den har sänts i repris flera gånger, nyligen också i SR Göteborg.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Ekots Nyhetschef Rolf Stengård kom in till mitt rum med ett nummer av Stöldskyddsföreningens tidning *SOS*. Han visade en artikel med rubriken *Kriminella importerar sig in i din villa*. Enligt artikeln hade inbrotten i Norrtäljetrakten och i hela Sverige ökat kraftigt, detta berodde enligt polisen (som citerades flitigt) på ligor som kom med Estlandsfärjorna för att göra inbrott i Sverige.

Stengård hade reagerat på artikeln och undrade om jag ville titta på ämnet som ett uppslag till ett inslag i Ekot. Jag lovade att kolla upp det trots att jag egentligen inte var så pigg på ämnet. Det hade skrivits mycket om "inbrottsvågen" i flera tidningar redan och polisens tendens att skylla på utlänningar kändes väl igen. Men jag tog fram siffror från polisen och Brottsförebyggande rådet, BRÅ för att först och främst kolla om statistik som användes i artikeln stämde. Av ren rutin kollade jag också längre tillbaka i tiden för att inte hamna i fällan att bara rapportera om en tillfällig "våg" som sett ur ett längre perspektiv är irrelevant. Ganska snart märkte jag till min förvåning att inbrotten i själva verket hade minskat, och dessutom minskat kraftigt. Inte bara i Sverige i stort utan också i de specifika områden som nämndes i artikeln. Det intressantaste var att de siffror som stod i artikeln trots allt stämde, just mellan de månader och år som jämfördes var det en ökning, men det nämndes ingenting om att inbrotten innan eller däremellan minskat kraftigt, vilket gjorde att det sett ur ett längre perspektiv var en minskning. Jag visade upp mina staplar för Stengård igen och sa att jag tyckte artikeln var helt upp åt väggarna och att inbrotten i själva verket minskat. Vi diskuterade då huruvida vi skulle lägga hela grejen, men kom fram till att den nu blivit ännu mer intressant! Om alla pratar om en ökning av inbrott och en inbrottsvåg, när det i själva verket har skett en *minskning* är det oerhört viktigt att berätta om det.

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade du/ni?

Granskningen byggde i första hand på statistik och på polisens uttalanden som framkom under mina intervjuer. Jag granskade statistik från polisen och från BRÅ och gick igenom alla artiklar jag kom över som handlade om inbrott för att se vad som skrivits och vem som sagt vad. Jag kollade också med flera statistiker inom forskarvärlden för att dubbelkolla att jag inte missat något i min tolkning av statistiken.

Jag märkte att de artiklar som skrivits på temat gjorts på liknande sätt som i den första artikeln i *SOS*. Polisen får utan vidare granskning berätta "hur det är" och statistiken som publiceras är bara mellan de månader eller år där det just då varit en ökning, utan att det nämns att inbrotten minskat ur ett längre perspektiv i själva verket är färre idag än för t ex tio

år sedan. Man kan beskriva det som en tabell med en nedåtgående men vågformad kurva där bara de uppåtgående vågdelarna beskrivs, men ingen nämner att det däremellan går neråt och att det sett ur ett längre perspektiv i själva verket är en minskning.

I tidigare skrivna artiklar om inbrottsökningar och öststatsligor fick jag namn på poliser och andra som utan någon vidare källkritik uttalat sig om detta. Jag ringde upp vissa av dem för att boka in en egen intervju. Jag ville ha deras uttalanden på band och veta om det fanns någon förklaring till deras påståenden. Jag fokuserade på området kring Norrtälje och Österåker eftersom det skrivits mycket om ”inbrottsvågen” just där och jag besökte därför närpolisstationerna i just Norrtälje och Österåker. Det visade sig att mycket av de som poliserna sa var rena gissningar som de egentligen inte hade några belegg för. Det framkom också att de i sitt arbete granskade balter betydligt hårdare än svenskar. De stoppade och kontrollerade t ex baltregistrerade bilar av ren rutin bara på grund av den baltiska registreringskylten. Trots det hade ännu inget stöldgods hittats i bilarna och ingen balt gripits.

6. Vilka typer av källor använde du/ni?

Se fråga 5. Kortfattat: Brottsförebyggande rådets statistik, polisens statistik, flera statistiker på Stockholms Universitet, artiklar från dagspress och andra tidningar och de poliser jag intervjuade.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

För att få uppriktiga svar från de poliser jag intervjuade (som alla tidigare uttalat sig i media) ville jag inte att de skulle förstå vad jag var ute efter innan intervjuerna gjordes, det därför att jag då inte trodde att de skulle våga fortsätta vara lika frispråkiga om sina misstankar mot balter. Det uppstår automatiskt problem i och det sättet att jobba eftersom intervjupersonerna reagerar mycket olika och rent av kan vägra att fortsätta intervjun när det går upp för dem att man som journalist inte kommer att basunera ut deras åsikter oemotsagt (vilket hade varit fallen i deras tidigare möten med journalister). Detta lyckades inte riktigt. Delvis kan det ha berott på mitt ickesvenska efternamn. En av poliserna som i hårda ordalag uttalat sig om utlännningar och framför allt balter gjorde det också när jag ringde upp. Han sa då att han var säker på att 99 procent av alla inbrott gjorde av balter. När jag sedan bokade in en tid för en intervju och då uppgav mitt efternamn blev han mycket reserverad vilket han fortsatte att vara under intervjun, han var då också försiktigare i sina gissningar än han varit tidigare.

6. Hur lång tid tog projektet?

Ca en och en halv månad effektiv tid, varav ca tre veckor till redigering av dokumentären.

9. Har projektet fått några konkreta följder?

Det har lett till en intern debatt inom polisen. Och förhoppningsvis att lyssnare i framtiden blir mer ifrågasättande, att de i större utsträckning tänker själva innan de sprider fördomar och inför sina bekanta återger dagens löpsedlar som sanningar.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Från kollegor nästan enbart positiva. Bland annat har också SvD och DN haft krönikor om både dokumentären och reportaget i P1-morgon. Inom polisen har reaktionerna varit blandade. Det har debatterats om dokumentären i polisens egen tidning.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Inte vad jag vet.